مێژووی ڕەوتی ئیسلامی لە کوردستاندا ژیلوان ... شێخ محمدصالح

لەهەرێمی کوردستانی عێراقدا چەندین تەوژم و پارتی ئیسلامی بوونیان هەیە، وێڕای چەندین خەسڵەتی هاوبەش لە نێوان ئەو تەوژم و پارتانەدا،هاوكات هەریەكەیان خاوەن تایبەتمەندی دیدو بۆچون و بیروڕاو تێڕوانینی جیاواز بە خۆیانن، هەریەك لەو پارتانە لەماوەی چەند ساڵێ ڕابردوودا بە شێك بوون لە ڕەوششی سیاسی لە هەرێمی کوردستان شان بە شانی پارتە عەلمانی نەتەوەییەکان تێکۆشان و لە سەنگەری خەباتدا بوون بێگومان ئامادەی و بوونی ڕەوتی ئیسلامی تایبەت نیە بە گۆڕەپانی سیاسی کوردستانن بەڵکو ئەو دیادەیە کۆمەڵگا ئیسلامیەکانی تێپەڕاندووەو تەواوی جیهانی گرتۆتەوە.
بەڵام مێژووی دەرکەوتنی یەکەمین ڕەوتی ئیسلامی سیاسی دەگەڕێتەوە بۆ دوا بەدوای نەفی کردنی (شێخ مەحمودی حەفید) بۆ هندستان لەلایەن ئینگلیزەکانەوە، هاوکات حزبێك دروست بوو بەناوی (حیزبی ئیسلامی کورد) هەرچەندە ئەم حیزبە لە ڕواڵەت و ناوەڕۆكدا لە پارتە ئیسلامییەکانی ئەو سەردەمە تەواو جیاوازبوو. تەنها لەڕوانگەی ئیسلام بوونی نەتەوەی کوردەوە بووە، کارکردنیان تەنها پەیوەست بوو بەدانانی چەندین کۆسپ و لەمپەر لە بەردەم ئینگلیزەکان بە مەبەستی دژایەتی ئینگلیزەکان دروست بوو لە سلێمانی داوایان دەکرد ئینگلیزەکان دەست نەخەنە کاروباری کوردەوە ، ئەندامە بەژدار بووەکانی ئەم پارتە ئیسلامییە بریتی بوو لە پیاوانی ئاینی و عەشایەری بوو هاوڕێیانی شێخ مەحمودو کۆمەڵێکە لە ئەفسەرەکوردەکانی سوپای عوسمانی لەوانە(عەباس مەحمود ئاغا،سەید عەبدوڵا سەید حەسەن ، سەید مەحمود موقتی، کەریم بەگ، فەتاح بەگی هەمەوەند،ئەحمەد بەگی سەعید بەگ ،ئەحمەد تەقین تاهیر ئەفەندی،ئەمین ئەفەندی)

ئەگەر بەوردیش باس لە دروست بوون و سەرهەڵدان و ڕەوتی ئیسلامی بکەین لە کوردستان ، دەبێت بگەڕێینەوە بۆ سەرەتای دروست بوونی ڕەوتی ئیسلامی لە عێراقدا،بەبەڵگەی ئەوەی ڕەوتی ئیسلامی لە عێراقەوە گواسترایەوە بۆ کوردستان، ئاشکرایە سەرەتا و دەست پێکردنی کاری ئیسلامی سیاسی دەگەڕێتەوە بۆ دامەزراندنی کۆمەڵەی (ئیخوان مسلیمین)لە ساڵی 1928 لە سەر دەستی شێخ (حەسەن بەننا) لە

سەرەتای چلەکانیشە بەنناو هاوەڵەکانی لەهەوڵدا بوون پەیامەکەیان بگەیەننە تەواوی وڵاتانی ئیسلامی، ئەوەی پەیوەست بوو بە عێراق حەسەن بەننا لە ساڵی 1943 هەریەك لە (حسێن کەمالە دین و محەمەد عەبدول حەمید ئەحمەد) ی ڕەوانەی عێراق کرد تاوەکو لقێکی (ئیخوان مسلیمین)دروست بکەن.

ئەگەر چی ئەو دوو نێردراوەی (ئیخوان مسلمین)بۆ ماوەی 4 ساڵ دەمێنێتەوەو زۆربەی شارەکانی عێراق دەگەڕێت و پەیوەندی بەزۆر کەسایەتیشەوە دەکەن، بەڵام هەوڵەکانیان بێئەنجام دەبێت و کەدەش گەڕێتەوە دەشڵێت:(عێراق جێگەو ڕێگەی بانگەوازی ئێمە نیەو ئەوێ، واتە عێراق ،بۆ ئەو کارەی ئێمە دەست نادات) دواتر (ئیخوان مسلیمین) لە رێگەی هەریەك لە محەمەد مەحمود سەواف و شێخ ئەمجەد زەهاوی و نزامەدین عبدالحمید) لە عێراق بانگەوازەکە دەگەیەنن و لەوێشەوە دەگوازرێتەوە بۆناو کوردستان.
ئەمەش لەکاتێکدا بوو کە عێراق لە ساڵی 1939 کۆمەڵێك قوتابی ڕەوانەی (جامیعەی ئەزهەر)کرد بۆ خوێندن، محەمەد مەحمود سەواف یەکێك بوو لە کۆمەڵە قوتابیەو لەوێ بەبیری ئیخوان مسلیمین ئاشنا دەبێت .
بەڵام بەهۆی هەڵگیرسانی جەنگی دووەمی جیهانیەوە دەگەڕێتەوە بۆ عێراق دوا گەڕانەوەشی بۆ موسڵ هەوڵدەدات بەهاوکاری (عەبدوالرحمان سەید محمودو عبدالرحمان مەحمود رەحیم)کە دووبازرگانی شارەکە بوون،لقێکی ئیخوان مسلیمین بکاتەوە بەڵام ئەم بیرۆکەش سەرناگرێت جارێکی تر لەساڵی 1943 محەمەد مەحمود سەواف لە سەر خەرجی مستەفا سابوون چی کە دەوڵەمەندێکی شاری موسڵ بوو دەچێتەوە بۆ میسر بۆ تەواوکردنی خوێندن دوای تەواوکردنی خوێندنیش لە ساڵی 1946 دەگەڕێتەوە عێراق و بانگەشە بۆ بیری ئیخوان دەکات دواتر لە 22ی ئابی 1946 دا (کۆمەڵەی ئادابی ئیسلامی)دادەمەزرێنێت پاشان لە ساڵی 1949 لەگەڵ ئەحمەد زەهاوی(کۆمەڵەی برایانی ئیسلامی)دادەمەزرێنێت.
گواستنەوەی ڕەوتی ئیسلامی سیاسی بۆ کوردستان.

ئەو جاوبیکەوتنە بەردەوامانەی هەریەك لە محمد محمود سەواف و ئەمجەد زەهاوی بە زاناو رۆشنبیرانی کورد,لەوانە (مەلا سالح عبد الکریم ومەلا عوسمان عبد العزیز) لە شاری هەلەبجە,کە ئەو کات ناوبانگی دەرکردبوو لە زۆربەی خوێندنگا شەرعیەکان,بە تایبەتی خوێندنگای بریس و کانی ئاشقان و ئەو خوێندنگایانەش کە سەر بە مزگەتی باشاو شافعی بوون و ناوەندی دیراساتی ئیسلامی و بەیمانگای

ئیسلامی و جەندەها خوێندنگای شەرعی لە بیارە و تەوێلە و ئەحمەد بڕنەوو عەبابەیلی و تریفەو نیرگزە جاروو خەربانی و سیروان و مزگەوتی کاك ئەحمەدی شێخ لە سلێمانی و خوێندنکای شەرعییە لە قەرەداخ ودێیەکانی گەرمیان و هەمەوەند,دەکریت بڵین دۆخەکە لە بار بوو بۆ لە خۆگرتنی بیری ریخستن و جوڵانەوەی (کۆمەڵەی ئیخوان موسلمین)هەر یەك لە مەلا سالح و مەلا عوسمان وحاجی سلێمان وە جەند کەسانێکی تر کە بەیانی بیری ئیخوان موسلیمینیان کردەوە,بە مەش لە ساڵی 1954 دا ئیخوان موسلمین بە تایبەتی شانە حیزبیەکانی بنکەیەکی بۆ دروست بوو لە کوردستانی عیراق و مەلا عوسمان عبد العزیز دەبێتە بەر بەربرسی ئیخوان موسلمین لە هەلەبجە.
مەلا عوسمان بەهۆی دژایەتی کردنی توندو تیژانەی بۆ بیرو باوەڕی کۆمۆنیزم لە ساڵێ 1959 دور دەخرێتەوە بۆ ناسریەوە کاتێك ئیخوانەکانی عێراق لە ساڵی 1960 حزبی ئیسلامی عێراقیان دامەزراند مەلا عوسمان لە ناسریەوە دەچێت بۆ بەغداد بۆ بەژداری کردن لەو دامەزراندنە و بەناوی ئیخوانەکانی سلێمانی و هەڵەبجە راستر بڵێن کوردستان ووتارێك پێشکەش دەکات.

ئەوەی جێگەی سەرنج و تێبینی ئێمە بێت، ئەوەیە ئیخوان موسلمین بەمەبەستی ووڵاتێکی وەك عێراق ودواتریش کوردستان دەست نیشان دەکات.بەوپێیەی لە عێراق مەزهەبی شیعە زۆرینەن و مەزهەبی سونە کەمینەن، ویستویانە پێگەیان هەبێت بۆ دژایەتی شیعەکان لەلایەك، لە لایەکی تریشەوە عێراق خۆی وڵاتێکە پڕاو پڕلە قەیران و کێشەو ململانێ ناوخۆ ی و مەزهەبی نەتەوەیە، جیا لەوەش ئینگلیزەکان کە فەرمانڕەوای عێراق و کوردستانیان دەکرد هاودوژمنی خۆشیان بوون لە میسر تەنانەت لەهەندێك قۆناغدا وەك ئایدۆلۆژیایەك کاریان کردووە بۆ ڕەت کردنەوەی و دژایەتی کردنی بیری مارکسی و کۆمۆنیستەکان لەتەواوی جیهاندا هاوکات ئیخوان موسلیمین سودیان لەکەش و بارودۆخی پڕلەئاژاوەو ئاشوبی ناوخۆی عێراق وەر گرت.
وەك ئاشکرایە هیج ئایدۆلۆجیایەك بۆ دژایەتیکردنی دەسەڵاتدار لە دۆخیکی هێمندا گەشە ناکات,چونکە هەمیشە جیگەی گومانی دەسەڵاتدار دەبن دواجاریش هەوڵی لەناوبردنیان و داخستنیان دەدات,هەر بۆیە شلۆقی و ناجیگیری سیاسی لە عیراقدا دەرفەتیکی باشی بۆ کارکردن و گەشەکردنی ئیخوان موسلمین رەخساندبوو هەر وەك دیاری کردنی کوردستانیش وەك بنکەیەکی ئیخوان موسلمین دیارە کۆمەلێك مەبەستی لە پشتەوە بووە بە بۆجونی ئیمە سەرکردایەتی ئیخوانی جیهانی زیرەك و لێهاتوون ئەم ناوچەیە لەوانە.
لەلایەك لاوازی تاکی کورد و جەربەزەیی درندەیی ڕژێمە یەك

لەدوایەکانی عیراق و لە لایەکی تر سادەیی خۆشباوەڕی تاکی کورد و هەروەها ئە جەوسانەوەو زووڵم زۆرەی بە درێژای مێژوو لەسەر دەستی ڕژێمەکانی عیراق بینویەتی,ئەمە وای لە تاکی کورد کردوە بەردەوام بەدوای ئاسۆیەکدا بگەڕێت,کە دەرگا داخراوەکانی بۆ بکاتەوە لە لایەك هەژاری بۆ دەرەتانی لە کۆڵ بکاتەوە لە لایەکی تریشەوە لەو جەوسانەوەی بەردەوام رزگاری بیت,لێرەشەوە بیری ئیخوان موسلمین بە دەروازەیە سەیرکراوە کە بە هۆیەوە خۆشیەتی و کامەرانی لێ دەبەخشیت و تا رادەیەك لە لای ڕژێمەی دەسەلاًتدار شەفاعەتیان بۆ دەکات

2-ئەگەر بە مێژووی کوردا بچینەوە ئەوەی تێبینی کراوە، زۆربەی دەسەڵاتە ناوخۆی و میرنیشینەکانیشی زیاتر بەرگێکی ئاینی بەبەردا کراوە تەنانەت دامەزرێنەرانیشی زۆربەیان کەسایەتی و پیاوی ئاینی بوون و باوەڕیان بەبنەماکانی ئیسلام بووە،هەروەها نمونەی زۆرێك لە ڕاپەڕین و جوڵانەوە و شۆڕشەکانیشی ڕێبەرو سەرکردەکانی پیاوی ئاینی بوون نمونەی(سەید تەها ،شێخ عەبدوڵای نەهری ،شێخ مەولانا خالیدی نەقشبەندی، شێخ قادری نودێ،شێخ سەعیدی پیران،شێخ مەحمود،شێخ عەبدوالسلام ، مەلا مستەفای بارزانی)بەوهۆیەشەوە هەم ئیخوان موسلیمین بەئاسانی فکرەی خۆیان بڵاوکردەوە هەم لەناو کوردستانیشدا بەئاسانی پێشوازی لێکراو تاڕادەیەك سەرکەوتوو بوون لەگەڵ ئەوەشدا یەکەمین ڕێکخستنی ئیسلامی بیرۆکەی دامەزراندنی دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی (1975-1976) بەناوی (بزوتنەوەی پەیوەندی ئیسلامی کوردستان).
بەڵام زۆربەی سەرچاوەکان ساڵی 1987 بەسەرەتای دامەزراندنی ئەم پارتە دادەنێن.